

Lausuntopyyntö koskien Tornionlaakson neuvoston strategian päivittämistä ja Pilottialue Tornionlaaksoa

KH 19.06.2023 § 204
3586/00.04.01/2023

Valmistelija kehitysjohtaja Sampo Kangastalo

Tornionlaakson neuvosto on lähestynyt jäsenkuntiaan lausuntopyynnöllä (toiminnanjohtajan sp. 31.5.2023) koskien Tornionlaakson neuvoston toiminnan kehittämistä ja strategian päivittämistä sekä Pilottialue Tornionlaaksoa.

Lausuntopyynnössä pyydetään jäsenkuntia pohtimaan mitä odotuksia ja toiveita niillä on neuvoston toimintaa kohtaan ja onko olemassa jotain selkeää tarvetta johon neuvoston toiminta voisi vastata paremmin.

Lisäksi jäsenkunnilta pyydetään palautetta Pilottialue Tornionlaakson esimerkeistä sekä ratkaisuehdotuksista sekä tueteko esitystä Pilottialue Tornionlaaksosta.

Jäsenkuntien lausunnot pyydetään toimittamaan sähköpostitse Tornionlaakson neuvoston toiminnanjohtajalle 30. kesäkuuta 2023 mennessä.

Tornionlaakson neuvoston strategian päivittäminen

Tornionlaakson neuvoston toimintaa toteutetaan Tornionlaakson neuvoston strategisen toimintasuunnitelman 2021–2023 sekä talouden toimintasuunnitelman 2021–2024 mukaisesti. Toiminnan peruspilari on kaksinapainen toiminta, jossa yhdistyvät Tornionlaakson edunvalvonta ja vaikuttamistyö suuntautuen päättäjiin paikallisella, alueellisella, kansallisella ja EU-tasolla sekä koko neuvoston alueella näkyvä konkreettinen asukkaisiin ja elinkeinoelämään suuntautuva rajat ylittävän toiminnan aktivointi.

Tornionlaakson neuvoston alue, joka käsittää Suomen ainoa maarajan Ruotsiin sekä maarajan Suomen ja Norjan välillä, on ollut suurten muutosten keskiössä. Vuonna 2020 alkoi koronapandemia, joka erityisesti vaikeutti rajakuntien arkipäivää. Muuttunut Euroopan turvallisuustilanne, Suomen jo toteutuneen NATO-jäsenyyden ja Ruotsin tulevan myötä, on muuttanut kaikkien kolmen maan päättäjien näkemyksiä koskien pohjoisten alueiden infrastruktuurihankkeita. Huoltovarmuuden merkitys on korostunut, tällä hetkellä ainoa rautatieyhteys Ruotsiin kulkee Tornion ja Haaparannan välillä. Myös pohjoisen isot investoinnit sekä koko Eurooppaa koetteleva työvoimapula, ovat asioita joihin neuvosto omalla toiminnallaan pyrkii vaikuttamaan. Yksi esimerkki on Pilottialue Tornionlaakso, jonka avulla haetaan keinoja helpottaa rajat ylittävää työssäkäyntiä ja työpaikan vastaanottamista naapurimaasta.

Tornionlaakson neuvoston strategian päivittäminen on aloitettu jo helmikuussa osana Tornionlaakson neuvoston hallinnoimaa Leader rahoitteista hanketta ”Kulttuuri ja perinteet, jotka yhdistävät kolme maata”. Hanke on järjestänyt kaksi työpajaa, 23. helmikuuta sekä 3. toukokuuta. Hankkeen työpajoissa on keskitytty erityisesti pohtimaan Tornionlaakson neuvoston kulttuuritoimintojen kehittämistä ja rajat ylittävän toiminnan kulttuuritoiminnan tarvetta. Näiden työpajojen tuloksien perusteella

strategiatyötä jatketaan neuvoston ja hallituksen jäsenten kesken. Ensimmäinen työpaja pidettiin Lyngenissä (Yykeässä) 10. toukokuuta ja seuraava pidetään 7. kesäkuuta vuosikokouksen jälkeen Övertorneålla. Päivitetty strategia vahvistetaan neuvoston syyskokouksessa 29. marraskuuta 2023.

Pilottialue Tornionlaakso

Pilottialue Tornionlaakso pohjautuu Pohjoismaiseen verosopimuksen (SopS 26/1997), jossa sovelletaan rajankävijäsäännöstä palkkatuloon silloin, kun henkilö asuu Suomen ja Ruotsin tai Suomen ja Norjan väliseen maarajaan rajoittuvassa kunnassa ja työskentelee samaan maarajaan rajoittuvassa kunnassa toisessa valtiossa. Alkuperäinen idea pilottialueesta tulee Rajaneuvonta Ruotsi-Suomi-Norjalta, taustalla on Pohjoismaiden ministerineuvoston konsulttiyhtiö Rambollilta tilaama selvitys, jonka tarkoituksena oli selvittää pilottialueen mahdollisuutta. Selvitys toteutettiin 2012–2014 välisenä aikana, ja sen tuloksena todettiin, että Kööpenhamina-Malmön ja Tornionlaakson alueet voisivat soveltua mahdollisiksi pilottialueiksi.

Tornionlaakson neuvosto on tehnyt aktiivista vaikutustyötä rajakuntien liikkuvuuden turvaamiseksi poikkeustilanteissa. Rajayhteisö (voimassa 19.8.2020–26.1.2021 sekä 28.12.2021 alkaen) on ainutlaatuinen käsite koko Pohjoismaissa. Päätös antoi rajakuntien asukkaille mahdollisuuden käydä ostoksilla, työskennellä, harrastaa ja elää niin normaalia elämää kuin se vallitsevassa pandemiatilanteessa on mahdollista. Tämä päätös osoitti, että aktiivisella edunvalvonnalla ja vahvoilla perusteilla on mahdollista saada erityisoikeuksia. Yhteisen rajat ylittävän työmarkkina- ja liiketoiminta-alueen edistäminen on yksi Tornionlaakson neuvoston tärkeimmistä tehtävistä.

Suomen ja Ruotsin sisäministerit Maria Ohisalo sekä Mikael Damberg vierailivat Tornionlaaksossa 19. lokakuuta 2021. Vierailun yhteydessä allekirjoitettiin Suomen ja Ruotsin rajakuntien välinen poliisiyhteistyösopimus. Tapaamisessa Tornionlaakson neuvoston edustajien kanssa Suomen sisäministeri Ohisalon delegaatio esitti näkemyksen, että Tornionlaaksolla on juridinen tausta pilottialueelle huomioiden kolme jo nyt olemassa olevaa pohjoismaista yhteistyösopimusta (Pohjoismainen verosopimus, Suomalais-ruotsalaisen rajajokikomission sopimus, Suomen ja Ruotsin rajakuntien välinen poliisiyhteistyösopimus), jotka käsittävät Tornionlaakson rajakunnat.

Tarkoituksena on käyttää Pilottialue Tornionlaakson esimerkkejä ja ratkaisumalleja edunvalvontatyössä, tehden konkreettisia esityksiä Työ- ja elinkeino- sekä Sosiaali- ja terveysministeriöihin Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa koskien työvoimapolitiittisia toimenpiteitä raja-alueella sekä rajatyöntekijän byrokratian vähentämistä. Pelkästään kansalliset päätökset eivät riitä, koska rajat ylittävää toimintaa säätelee useita EU-direktiivejä. Koko Euroopan laajuinen työvoimapula sekä päättäjien huomion kääntyminen pohjoiselle työmarkkina-alueelle tukevat esitystämme Pilottialue Tornionlaaksosta.

Valmistelijan esitys Tornion kaupungin lausunnoksi:

Tornion kaupunki on jäsenkuntana mukana kolmessa pohjoismaisessa rajakomiteassa (Pohjoiskalotin neuvosto, Tornionlaakson neuvosto, Perämerenkaari), joiden kautta edistetään alue- ja paikallistasolla ministerineuvoston tavoitetta luoda Pohjolasta maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä.

Tornion näkökulmasta on keskeistä, että kaikkien organisaatioiden strategiat, ml. kaupungin oma strategia, tähtäävät samaan "kattotavoitteeseen", joka tukee myös Tornion omaa visiota olla Maailmanluokan rajakaupunki 2030.

Raja-alueen toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi viimeisen vajaan kymmenen vuoden aikana. Maahanmuuttokriisi 2015-2016, koronaviruspandemia 2019-2020 sekä viimeisimpänä Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan (2014-, 2022) ja sitä seurannut Suomen NATO-jäsenyys 2023 sekä tuleva Ruotsin NATO-jäsenyys ovat muuttaneet maailmaa pysyvästi myös Pohjoiskalotilla. Vihreä siirtymä on myös luonut Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisosiin ennen näkemättömän näkymän valmisteilla olevista miljardien eurojen investoinneista, joista suuri osa vääjäämättä toteutuu. Esimerkiksi Suomessa katseet ovat aluekehittämisessä kääntyneet monessakin mielessä idästä länteen ja pohjoiseen.

Tornionlaakson neuvoston tehtävät ja tarkoitus ovat ajantasalla eikä niitä ole välttämätöntä päivittää. Myös neuvoston visio olla Euroopan integroitunein rajavyöhyke on ajantasainen ja sopivan kunnianhimoinen.

Tornionlaakson neuvostolle laadittavan uuden strategian tavoitteissa ja toimenpiteissä tulee pystyä vastaamaan mahdollisimman hyvin vallitsevan toimintaympäristön muutoksiin. Tornionlaakson neuvoston yhtenä alueellisena tehtävänä on edistää ja yhteensovittaa eri toimijoiden välistä pohjoismaista yhteistyötä Tornionlaaksossa. Tässä suhteessa aluekehittämisen keskiöön nousevat mm. alueen veto- ja pitovoiman vahvistaminen, rajat ylittävän työssäkäynnin ja koulutuksen sekä kv-liikenneyhteyksien edistäminen. Matkailun osalta tulisi miettiä tarkemmin, voiko Tornionlaakson neuvostolla olla roolia suhteessa mm. kuntien elinkeinoyksiköihin ja matkailun alueorganisaatioihin, neuvoston käytettävissä olevien resurssien puitteissa.

Tornionlaakson neuvoston mahdollinen lisäresursointi on oltava sidoksissa strategiasisältöön (esim. talous ja jäsenmaksuosuudet, henkilöstöresurssi) ja sen toteuttamiseen vaadittaviin lisäpanostukseen.

Tornion omassa kaupunkistrategiassa "Maailmanluokan rajakaupunki 2030" rajat ylittäviä sisältöjä ovat erityisesti seuraavat kokonaisuudet:

- Tullinranta-Aittakenttä alueen kehittäminen (E14/Two Cities – One Heart, rajan viranomaiskeskus)
- Rantareitti Haaparanta/Sundholmen/CapeEast – Tornio/Näränperä
- Näränperän tulvapenkereen korottaminen yhteistyössä Haaparannan kanssa
- Kukkolankosken alueen kestävä kehittäminen (Unesco aineeton kulttuuriperintöhaku, Tornionjoen riippusilta)
- Tukholma-Haaparanta-Tornio-Helsinki uusi henkilöjunayhteys 2025-
- TornioHaparanda Matkakeskuksen ja Tornion rautatieaseman kehittäminen joukkoliikenteen solmukohtina
- Tornion kansainvälisen matkailuvetovoiman kehittäminen ja matkailun toimintaedellytysten vahvistaminen (Master Plan, Two Countries – One Destination TCOD)
- Tiivis oppilaitosyhteistyö (mm. Luulajan yliopisto)
- TornioHaparanda kaksoiskaupunki yhteistyön kehittäminen yhteisesti hyväksytyin toimintasuunitelman pohjalta, rajayhteistyön pääsopimuksen uudistaminen
- Pohjoismaisen yhteistyön edistäminen paikallis- ja aluetasolla (mm. TornioHaparanda, Perämerenkaari, Tornionlaakso).

- Kansallisten ja kansainvälisten verkostojen hyödyntäminen kaupungin kehittämisessä (esim. Arctic Mayors Forum).
- Kuntarajat ylittävä yhteistyö palveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa (mm. Haaparanta).
- Tornion ydinkeskustan elävöittäminen tapahtumilla. Esim. päätös Happy New Twice jatkosta.
- Oulu 2026 kulttuuripääkaupunkivuoden hyödyntäminen erityisesti kulttuurin toimialalla.

Osa hankkeista ja tavoitteista on skaalattavissa paikallistasolta aluetason hankkeiksi ja konsepteiksi mikäli niin halutaan tehdä.

Pilottialue Tornionlaakso -hankekokonaisuuden osalta työtä tulee jatkaa ja tarkentaa edelleen konkreettisiksi tavoitteiksi ja toimenpiteiksi.

Esittelijä

Kaupunginjohtaja Kujala Jukka

Päätösehdotus

Päätetään antaa esityksen mukainen lausunto koskien Tornionlaakson neuvoston strategian päivittämistä ja Pilottialue Tornionlaakso -hankekokonaisuutta.

Päätös

Hyväksyttiin.
